

1991-yildan
chiqa boshlagan

2023-yil. 11-son

ISSN 2010-5584

TIL VA ADABIYOT TA'LIMI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TALIMI
VAZIRLIGINING ILMIY-METODIK JURNALI

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА
ДОШКОЛЬНОГО И
ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Я ПРЕПОДАВАНИЕ
ЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING

SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL OF THE MINISTRY
OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

tilvaadabiyot@gmail.com www.tilvaadabiyot.uz tilvaadabiyot@mail.ru www.tilvaadabiyot.uz tilvaadabiyot@gmail.com www.tilvaadabiyot.uz tilvaadabiyot@gmail.com www.tilvaadabiyot.uz

AVAR SHOIRI RASUL HAMZATOV TAVALLUDIGA 100 YIL

Ushbu sonda

TAHIL

Parklar va Cho'g'on

TIISHUNOSLIK

Madaniyatlarni
mudofiq kompetensiyasi
rivojlanishidagi asosiy
nazariyalar

TADQIQOT

Ilm va soti-
harakati jihatdan
o'zgarayotgan
lingvistik
tushunchalari

LITERATUROSHUNOSLIK

Ilm va soti-
harakati jihatdan
o'zgarayotgan
lingvistik
tushunchalari

O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida 2014-yil 19-dekabrda 0055-raqam bilan qayta ro'yxatga olingan.

2023-yil.
11-son.

TIL VA ADABIYOT TA'LIMI

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА
ДОШКОЛЬНОГО И
ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Я ПРЕПОДАВАНИЕ
ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING

SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL OF THE MINISTRY
OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Tahrir hay'ati:

Hilola UMAROVA
Dilshod KENJAYEV
Nizomiddin MAHMUDOV
Yorqinjon ODILOV
Nasirullo MIRKURBANOV
Jabbor ESHONQULOV
Valijon QODIROV
Baxtiyor DANIYAROV
Abdurahim NOSIROV
Tolib ENAZAROV
To'lg'in SAYDALIYEV
Ravshan JOMONOV
Zulxumir MIRZAYEVA
Qozoqboy YO'LDOSHEV
Tajixon SABITOVA
Salima JUMAYEVA
Nilufar NAMOZOVA
Quyum BAYMIROV
Adiba DAVLATOVA
Lutfullo JO'RAYEV
(bosh muharrir o'rinbosari)

Bosh muharrir

Bahodir JOVLIYEV

Sahifalovchilar:

Akmal FARMONOV
Gulnoza VALIYEVA

Nashr uchun mas'ullar:

Nilufar NAMOZOVA
Nigora URALOVA
Yuliya MUSURMANOVA

Tahririyat manzili:

100038, Toshkent shahri
Navoiy ko'chasi 30-uy.
Telefon: (998) 121-74-16,
(71) 233-03-10, (71) 233-03-45,
(71) 233-03-67.

e-mail: til_adabiyot@mail.uz
vch-sayt: www.tilvaadabiyot.uz

Jurnalning ko'chish boshlagan sanasida "Til va adabiyot ta'limi"dan olinadi, deb ko'rsatilishi shart.

Jurnalda nashr etilgan maqolalarda muallif-ning tabiiyiyat ta'limi nazariyasiga muvofiq kel-
maydigan fikr-ma'nosizliklar boshliq hisoblanadi.
Tahririyatga kelgan qo'yilmalar taqdiri qila-
maydi va muallifga qaytarilmaydi.

Muallifning ismi va familiyasi chassini tas-
diqlashchi pasportiga muvofiq joylashadi.

Bosmaxonaga 2023.25.11. da topshirildi. Of-
tsetda chop etildi. Qopqov bichimi 60x84mm.
Sharhi bosma taboqi 6/0. "Aral" gumirovi. 10,
11 kag. "ICO TEXTILE PRODUCT" MCHJ
bosmaxonada chop etildi. Ma'st: Toshkent
sh. Mirshod nom. Matbuatchilar ko'chasi 32-uy.
Buyurtma 1000. Adasi 2550 nusxa. Rahisi ko-
rildi.

TIL VA ADABIYOT
TA'LIMI

ISSN 2615-9219

jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi
Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosati qarori bilan Filologiya hamda Pedagogika
fanlari bo'yicha doktorlik dissertatsiyalari (PhD, DSc) asosiy ilmiy natijalarini
chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashr.

MUNDARIJA

TAHLIL

Shahlo Hojiyeva. Pushkin va Cho'pon	3
Gulhavo Bo'riyeva. Bolalar adabiyoti spetsifikatsiyasi	4
Zavqiyjon Fayzullayev. Erondagi turkiy adabiy muhit va Ariy Tabriziy	6
Baxtiyor Daniyarov. O'zbek tili sohada qo'llash faridan darslar sifatini zamonaviy texnologiyalar asosida ta'minlash	8

TILSHUNOSLIK

Nasiba Jakbarova. Madaniyatlararo muloqot kompetensiyasi rivojlanishidagi asosiy nazariyalar	10
Nohida Mukhtorova. Teaching academic vocabulary to law students	11
Rustam Samandarov. Applikativ modelning muakkab sintaktik qurilmalar shakllanishidagi mavqeyi	13
Nigora Khon Ruzibayeva. Linguistic features of antithesis as a figure of speech	15

TARJIMASHUNOSLIK

Miraziz Raufov. Difficulties in simultaneous translation during interpretation	16
--	----

TADQIQOT

Mohira Xalilova. Vucod-dunyo va ifloq learning paradigmasi diskursida kompetentlik definititsiyasi	17
Dildora Turg'unova. Hayvon xatti-harakati iştirak etgan maqollarning lingvomentol xususiyatlari	20
Oybek Toshmatov, Ahmad Yusuf Firdaus. Language teaching and learning processes a focus on self-directed learning	22
Shahodat Raxmatullayeva. "Ona tili va o'qish savodxonligi" darslarida o'quv topshiriqlari ustida ishlash	24
Nasiba Erhanova. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining "Til va nutq" markazida bolalar nutqini rivojlantirish muammolari	27
Kamola Ulug'murodova. O'zbek mumtoz she'riyatida Layli obrazi	29
Ruxsora Murodova. Mirzo Olim Devona va uning "Ravzayi asror" dostoni	32

METODIK TAVSIYA

Kim Yun Hoe, Sadokat Khojiyeva. A study of the consonant pronunciation patterns of Uzbek Korean learners – focusing on intermediate learners	34
Nigora Sulaymonova. Eski o'zbek yozuvida ayn harfining o'ziga xos xususiyatlari	36
Sanobar To'rayeva. Iboralar orqali o'quvchilarda lingvomentol kompetensiyani shakllantirish	38
Sarvinor Sharipova. Ta'lim muassasalarida ingliz tili o'qish jarayonidagi muammolar va ularning yechimlari	40
Ziyada Djumanazarova. The importance of academic English in students' academic performance	42

KICHIK TADQIQOT

Mahbubaxon Temirova. O'zbek va qirg'iz paremik janrlari funktsiyasi	43
Nigora Alisultonova. Chingiz Aytmatovni folklorga qiziqirgan omillar	45
Zamigor Ramatshoyeva. Bolalarga xosiy tilar o'rgatishning samarali usullari	46
Gulshodaxon Tojiyoyeva. Cho'pon jodida xotin-qizlar obrazining badiiy-estetik xususiyatlari talqini	48

ИСПОЛЬЗУЙТЕ ЭТИ МАТЕРИАЛЫ

Malokat Usmonova. Игры на уроках русского языка при изучении наречий	49
Бекхенбайяр Реймлов. Использование метода компонентного анализа английских фразеологизмов, характеризующих эмоциональное состояние человека	50
Нилуфар Муллахонова. Развитие речи узбекских школьников средствами произведений искусства на уроках русского языка как иностранного	52

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

Николай Ильин. Тема любви в лирике Чулпана	54
Феруза Икжабаева. Природный мир цикла М.А.Булгакова "Записки юного врача"	55
Нилуфар Юлдашева. Проблемно-тематическое поле в рассказе Ильдара Абулхорова "Троллейбус, идущий на восток"	56

НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

Фохриддин Абдурахманов. Трансформационно-дистрибутивный метод как модель интерпретации семантики предлоного падежа	58
Светлана Им. Основные подходы к исследованию агрессивного поведения	60
Шахзода Абдуллаева, Шахноза Алимова, Алишер Мусулманов. Использование технологий флешмоба в высшем образовании	62
Музаффар Ходжаханов. Сопоставительный анализ терминов маркетинга в русском и узбекском языках	65
Хуснибону Рахимова. Особенности сравнительного выражения в русских пословицах со сравнительной степенью наречия	69
Сабохат Курбанова. Особенности семантики орнитологических образов в русской поэзии XVIII-XIX веков	72
Гульноза Кодирова, Садокат Шониева. Тенденции и вызовы в области когнитивной лингвистики в постмодернистской перспективе	73

ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ

Азиза Балтабаева. Читательская конференция как средство получения «серьезного fun» на уроках литературы в иноязычных группах	75
Ферузахон Якубова. Внедрение технологии адьютинента в образовательную систему как элемент успеха в обучении	76
Ильна Сиддикова. Применение технологии сторителлинга на уроках литературы	78
Зулайхо Нисомитдинова. Гендерные стереотипы в средствах массовой информации	80

ОБСУЖДАЕМ, СПОРИМ

5. Ahn Sungmin. Patterns and characteristics of diphthong pronunciation errors during Korean language acquisition: Focusing on Uzbek intermediate learners of Korean // *Journal of Chonju University*, 2022.
6. Ahn Soohyun. A study of Korean pronunciation teaching for Uzbek learners. – Graduate School of Education, Hanyang University, majoring in Korean Language Teaching for Foreigners, 2019.
7. Yoo Seungman. Reading Eurasia: The Phonological System of Uzbek. – Center for Asian and Pacific Studies, Hanyang University, 2008.
8. Lee Jung-Myung. A Study of pronunciation errors and teaching methods of Korean learners in Uzbekistan. – Graduate School of Education, Inha University, majoring in Teaching Korean as a Foreign Language, 2019.
9. Jang Hyun-A. A study of Korean pronunciation characteristics of Uzbek learners of Korean: Consonant Focus. – Graduate School of Education, Kyungmyeong University, majoring in Teaching Korean as a Foreign Language, 2018.
10. Shim Hyunju and Kim Sunjung. An analysis of Korean plosive sound characteristics of Uzbek learners // *Linguistic Science*, 2015.
11. Han Jae-Young and 7 others. Teaching Korean pronunciation. – Seoul: Hallim Publishing House, 2003.
12. Hue Yong, Kim Sunjung. Contrastive Linguistics. – Anyang: Solong, 2014.

ESKI O'ZBEK YOZUVIDA AYN HARFINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Ayn harfi eski o'zbek yozuvi alifbosidagi arab tilidan o'zlashgan harflar qatoriga kiradi. Ma'lumki, arab tilining o'ziga xos harflari yettita bo'lib, ular quyidagilar:

ث - ح - ذ - ص - ض - ط - ظ

Yuqorida keltirilgan harflar qatori ayn harfining talaffuzi ham faqat arab tili fonetikasida mavjud. Shuning uchun mazkur harf o'zbek tiliga arab tilidan o'zlashgan so'zlar tarkibidagina uchraydi. Eski o'zbek yozuvida ayn harfi o'zining asl talaffuzini yo'qotgan. Bu harf turli so'zlar tarkibida kelib, "a", "i", "u", "o" tovushlarini hamda tutuq belgisini ifodalab keladi. Ayn harfi ishtirok etgan so'zlarni to'g'ri o'qish va yozish uchun quyidagi qoidalarini bilish kerak:

1. Ayn harfi so'z boshida kelganda, unga tegishli bo'lgan qisqa unillar, ya'ni harakatlar ifodalagan tovushni beradi. Agar **ayn harfi fatha** (forschada **zabar**) harakatini olgan bo'lsa, "a", **kasra** (**zir**) harakatini olgan bo'lsa, "i", **damma** (**pish**) harakatini olgan bo'lsa, "u" tarzida talaffuz qilinadi.

ⓐ) ≡ ⓐ → ⓐ

ⓑ) ≡ ⓑ → ⓑ

ⓒ) ≡ ⓒ → ⓒ

Ayn harfining qaysi qisqa unli bilan harakatlanganligini arab tilining lug'atlari yordamida aniqlash mumkin. Masalan:

So'z boshida fatha (zabar) harakati bilan ifodalangan ayn	So'z boshida kasra (zir) harakati bilan ifodalangan ayn	So'z boshida damma (pish) harakati bilan ifodalangan ayn
ajab غجب	ishq عشق	umr عمر
aks عكس	ilm علم	urf عرف
adovat عذارت	imorat عمارت	Usmon عثمان
aql عقل	ibodat عبادت	uzviy عضوي
amal عمل	ibrat عبرت	umumiyy umumiy
alloma غلامه	inobat عنایت	uzlat عزلت
arab عرب	isyon عصیان	ushshoq غشاق
ajoyib عجائب	iffat عفت	uzr عذر
asal عمل	ibora عبارة	ulamo علما

2. Yuqoridagi holat ayn harfi so'z o'rtasida kelgani ham kuzatiladi: unga tegishli bo'lgan qisqa unillar beradigan tovushni ifodalaydi. O'zbek tiliga arab tilidan o'zlashgan so'zlarning aksariyatida so'z o'rtasida keladigan ayn harfi fatha harakati bilan harakatlanadi:

So'z o'rtasida fatha (zabar) harakati bilan ifodalangan ayn	
taajjub تعجب	
shijoat شجاعة	
manfaat منافع	
shuaro شعرا	
taalluq تتلقا	
shafaot شفاعت	
muayyan معين	

qanoat	قانون
soat	ساعة

3. Agar soʻz boshida, oʻrtasida va oxirida ayn harfidan keyin **alif harfi** kelsa, har ikki harf birgalikda “o” tovushini beradi. Biroq mazkur holatning soʻz oxirida kelishi sanoqli soʻzlarda uchraydi, shuning uchun bu kabi soʻzlarni yodda saqlab qolish tavsiya etiladi:

$$[o] = \text{ا} + \text{ع}$$

Ayn va alif harflarining “o” tarzida talaffuz qilinishi					
Soʻz boshida		Soʻz oʻrtasida		Soʻz oxirida	
obid	عابد	maorif	معارف	duo	دعا
olam	عالم	muomala	معاملة	muddao	مدعا
odat	عادة	maosh	معاش		
oshiq	عاشق	faoliyat	فعلية		
olim	عالم	taomil	تعامل		
oliy	عالي	shior	شعار		
orif	عارف	saodat	سعادة		
oila	عائلة	taolo	تعلى		
oqibat	عاقبة	faol	فعل		
ommaviy	عاموي	muolaja	معاملة		
		taom	طعام		

4. Ayn harfi soʻz boshida alifdan keyin kelganda, koʻp hollarda **tutuq belgisini** ifodalaydi hamda “a” va “e” tarzida talaffuz qilinadi. Arab tilidan oʻzlashgan bu kabi soʻzlardagi ayn harfi arab tili nuqtayi nazaridan qaranganda, sukun belgisini olgan, buni arab tili lugʻatlari yordamida ham bilish mumkin. Biroq eski oʻzbek yozuvida mazkur belgi yozuvda ifodalanmaydi:

$$[a'] = \text{ع} + \text{ا}$$

$$[e'] = \text{ع} + \text{ا}$$

Soʻz boshida alif va ayn harflarining a' tarzida talaffuz qilinishi	Soʻz boshida alif va ayn harflarining e' tarzida talaffuz qilinishi
a'yon	اعتبار
a'zam	اعزاز
a'zo	اعتقاد
a'mol	اعلان
a'lam	اعتراض

5. Ayn harfi soʻz oʻrtasida kelib, sukun belgisini olsa, yozuvda hamda talaffuzda tutuq belgisini ifodalaydi. Ayn harfining sukun belgisini olganligini arab tili lugʻatlari yordamida aniqlash mumkin:

$$['] = \text{ا} + \text{ع}$$

Soʻz oʻrtasida ayn harfining tutuq belgisini ifodalashi			
Ka'ba	كعبة	ma'nifat	معرفة
ma'naviyat	معنوية	na'ra	نعره
fe'l	فعل	she'r	شعر
ta'mir	تعمير	ta'ziya	تعزية
ta'til	تعطيل	iste'dod	استعداد
me'mor	معمار	ne'mat	نعمة
iste'mol	استعمال	sha'bon	شعبان

6. Aslida ayn harfi soʻz oxirida kelsa, u tutuq belgisini ifodalaydi, arab tilida bu kabi soʻzlarning oxirida ayn harfi yozilgani bilan hozirgi zamon oʻzbek tilida u yozilmaydi, talaffuzda ham deyarli ishtirok etmaydi:

Ayn harfi bilan tugovchi soʻzlar			
mavzu(')	موضوع	mone(')	منع
jome(')	جامع	man(')	منع
tobe(')	تعب	manba(')	منبع
daf(')	دفع	ruju(')	رجوع
jami(')	جميع	murabba(')	مربع
nav(')	نوع	naf(')	نظم

Yuqorida misollar vositasida keltirilgan ma'lumot va qoidalar eski oʻzbek yozuvidagi qoʻlyozma va toshbosma manbalarda ayn harfi ishtirok etgan soʻzlarni toʻgʻri oʻqish va dars jarayonida ayn harfi ishtirokidagi soʻzlarni imloviy jihatdan toʻgʻri yozishda yaqindan yordam beradi. Qolaversa, berilgan qoidalarining oʻzlashtirilishi talabalarning eski oʻzbek yozuvida oʻziga xos murakkablikka ega boʻlgan ayn harfi xususiyatlarini osonroq tushunishlariga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Al-Qomus. Arabcha-oʻzbekcha qomusiy lugʻat. III jild. – Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2019.
2. Ibrohimov N., Yusupov M. Arab tili grammatikasi. 1-jild. – Toshkent: Oʻzbekiston milliy ensiklopediyasi, 1997.